

тісто на паску. В суботу рано саджає газдиня до печі з того тіста паляницю. Коли вже спечеться, виймає, всі в хижі кусають по кусникові; як прийде хто чужий до хижі, дають куштувати, а навіть до сусідів несуть. Відтак саджає газда на широкій лопаті, нароком під паску зладженій, паску до печі, а також пасчину посестру, робить лопатою хрест на повалі, а далі злегка ударює нею кожного челядника по голові і йде до стайні й ударяє кожну худобину» [4, с. 56] . В Галичині та в Закарпатті паски печуть переважно у вигляді круглого хліба з спеціальним орнаментом зверху: жайворонок у традиційному вигляді, з складеними «восьміркою» крильми, мотив геометричного колоса, «баранячі ріжки» та квіти [4, с. 58] .

Хліб до сьогодні займає важливу роль в обрядовості українців. У народних звичаях хлібові належить найбільше функціональне і символічно-сміслові навантаження. Символічний підтекст елементів і мотивів ритуалів пов'язаних із хлібом трансформувалася відповідно до суспільно-історичного розвитку, часто виконання тих чи інших обрядів здійснюється без глибокого розуміння його смислового навантаження. Ідеологічний зміст зосереджується навколо прадавніх ідей плідності, пошанування богів, небесних світил, добробуту та щастя родини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні : іст.-етногр. дослідж. / В. Борисенко. — К. : Наук. думка, 1988. — 192 с.
2. Борисенко В. К. Нариси з історії української етнології 1920—1930—х років / В. К. Борисенко — К.: Універс, 2002. — 92 с.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу. / О.Воропай – К.: Оберіг, 1991.—250с.
4. Галько О. Ю. Числова семантика українських весільних обрядів / О. Ю. Галько // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. — 2006. — Т. 11. — 259с.
5. Герус Л. Український обрядовий хліб: засоби художньої виразності./Л.Герус // Мистецтвознавство – Л., 2004.—145 с.
6. Етнографія України. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. С. А. Макарчука. — Л., 2004.—456с.
7. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу. / О.М.Кравець. -- К., 1986—186с.
8. Пономарев А. П. Развитие семьи на Украине. / А.П.Пономарев.-- К., 1989.—560с.
9. Галько О. Ю. Числова семантика українських весільних обрядів / О. Ю. Галько // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. — 2006. — Т. 11. — С. 259—271.
10. Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й.Горинь, Р.Ф. Кирчива. – Львів: Фенікс 1994 – 608 с.
11. Хромлива - Щур Л. Українські народні звичаї в сучасному побуті./ Л.Хромлинка-Щур. Львів: Фенікс – 1990—344с.

Куцик Р.

Науковий керівник – Москалюк М. М.

ТЕХНІЧНИЙ РОЗВИТОК ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

В другій половині ХІХ – на початку ХХ століття в цукровій промисловості українських губерній відбувається технічний переворот, що призводить до значного вдосконалення матеріально-технічної бази. Це у свою чергу призвело до зростання потужності і продуктивності самих цукрових заводів, що дозволило цій галузі зайняти чільне місце в промисловому розвитку не тільки України, а й Російської імперії загалом.

Мета роботи полягає у комплексному й об'єктивному аналізі щодо розвитку матеріально-технічної бази цукрової промисловості України та основних аспектів технічного прогресу, а також щодо значення вдосконалення техніки на розвиток цієї галузі.

Основними **завданнями** є: прослідкувати та висвітлити основні етапи технічного перевороту цукровій промисловості; встановити особливості матеріально-технічної бази на різних територіях України; визначити основні наслідки промислової революції для розвитку цукрової промисловості.

Дослідженням розвитку цукрової промисловості та її матеріально-технічної бази займався ряд дослідників. Зокрема, це Т. І. Дерев'янкін [3] Л. Г. Мельник [7], І. О. Гуржій [2], О. О. Нестеренко [10], М. М. Москалюк [8] та ін. Проте, ця тема все ж залишається актуальною

й нині, не зважаючи на таку кількість дослідників які її вивчали.

Після скасування кріпосного права цукрова промисловість вступила в смугу кризи, особливо у перші два роки. У поміщиків-цукро заводчиків гостро відчувалася нестача вільних капіталів. Не вистачало сировини (оскільки зразу ж після розкряпання селяни майже не засівали буряків), робочих рук (селяни, які раніше відбували на заводах панщину, не хотіли йти на цукроварні). Тому, кількість заводів почала швидко зменшуватися, а розмір річного виробництва цукру на початку 60-х років значно скоротився. Селянська реформа порушила устрій поміщицького господарства, заснованого не стільки на капіталі, скільки на примусовій праці [7, с. 66].

Для дрібних сільськогосподарських «вогневих» заводів нестача дарової робочої сили стала справжньою катастрофою і вони, не маючи можливості конкурувати з «комерційними» «паровими» заводами, почали швидко закриватися. Цьому певною мірою сприяв і новий акцизний статут, затверджений 26 листопада 1863 р., за яким скасовувалися пільги щодо дрібних «вогневих» заводів. Зокрема, норми збирання акцизу для «вогневих» цукроварень були значно підвищені. Інтенсивно процес ліквідації «вогневих» заводів відбувався протягом 60-х – поч. 70-х років [7, с. 66 – 67]. Так, якщо в 1848 – 1849 рр. на Правобережжі вогневі заводи становили 70,7%, то уже в 1866 – 1867 рр. – лише біля 11%. На Лівобережжі в 1848 – 1849 рр. працювало 67 цукрових заводів, із них 66 (98,5%) вогневих, в 1866 – 1867 рр. із 75 заводів 41 завод (54,6%) вже були паровими [4, с. 49 – 50]. Зокрема в Чернігівській губернії в 1857/58 р. було 69 цукроварень, з них 7 «парових» і 62 «вогневих». Надалі кількість парових заводів почала значно збільшуватися, а вогневих – скорочуватись. Так, в 1875/76 р. тут закрився останній на Україні «вогневий» цукробуряковий завод [3, с. 181]. Про процес ліквідації «вогневих» заводів на Україні після реформи свідчать дані з таблиці 1.

Таблиця 1

«Парові» і «вогневі» цукроварні України [7, с. 67]

Роки	Цукроварні	
	«Вогневі»	«Парові»
1862/63	59	129
1865/66	40	133
1869/70	25	143
1872/73	3	139
1874/75	1	166
1876/77	–	175

Отже, наприкінці 70-х рр. «парові» заводи остаточно витіснили «вогневі», що дозволило значно покращити матеріально-технічну базу даної галузі.

Характерною рисою пореформеної цукрової промисловості був її крупно капіталістичний характер, який визначив високий рівень концентрації виробництва, яка протягом пореформених років продовжувала невпинно зростати. Зокрема, про швидкі темпи зростання концентрації виробництва у цукровій промисловості України свідчать такі факти: протягом 14 років (до кризи 1876 р.) середня продуктивність однієї цукроварні зросла на Київщині у 5 разів, на Поділлі – у 4,3 рази, на Волині – у 4 рази. При цьому концентрація виробництва на Правобережжі здійснюється поряд із зростанням числа заводів; на Лівобережжі кількість цукроварень, навпаки, значно скорочується (за рахунок ліквідації «вогневих»), темпи ж зростання потужностей були тут значно вищі, ніж на Правобережжі: на Чернігівщині середня виробнича потужність цукроварні, наприклад, за вказаний період зросла у 9 разів, на Харківщині – у 12. Внаслідок цих процесів наприкінці 80-х рр. технічний рівень виробництва на Лівобережжі та Правобережжі став майже однаковим. Криза 1876 р., що охопила і цукрову промисловість (свідчення того, що остання стала галуззю великої капіталістичної промисловості), позначилася на дальшому прискоренні (в окремих районах) процесу концентрації виробництва. Особливо помітним етапом у процесі концентрації виробництва була криза початку 80-х років, протягом якої продуктивність цукроварень збільшилася удвічі, а то й утричі [8, с. 159].

Високий рівень концентрації виробництва і капіталів забезпечив швидкі темпи

технічного перевороту у цій галузі. Наприклад, якщо порівняти рівень виробництва 1871/72 і 1872/73 рр., то стає помітним, що навіть за цей відносно короткий проміжок часу в ході здійснення технічної революції відбулися значні зрушення. Так, хоча за цей період кількість заводів збільшилася лише на 2 підприємства, загальний вихід цукру збільшився на Правобережжі на 1236,8 тис. пудів (на 172%), а на Лівобережжі – на 367,6 тис. пудів (на 190%). Середня продуктивність одного заводу зросла з 14,5 до 25 тис. пудів. Зріс середній термін дії заводів: загалом по Україні – на 19 діб, на Лівобережжі – на 31,7 доби, а на Правобережжі – на 6,2 доби [7, с. 76].

Ще протягом 60-х років застосовувалися різні недосконалі способи сокодобування: ручні преси, парові преси з вимочкою і без вимочки буряку, гвинтові преси, гаряча вимочка буряку, добування соку відцентровими машинами тощо. Уже з кінця 60-х років XIX ст. починається інтенсивне впровадження у виробництво нових сокодобувних апаратів – дифузорів. А в період кінця 70-х – початок 80-х рр. пресові заводи взагалі були замінені дифузійними.

Дифузори являли собою апарати безперервної дії, в яких з цукробурякової стружки за допомогою води одержувався дифузійний сік. З впровадженням дифузорів докорінно змінювався характер всього циклу операцій по добуванню і очищенню бурякового соку: всі найважливіші операції циклу поступово переводилися на машинну основу, а ряд згадуваних вище трудомістких операцій, що мали місце при пресовому способі, ставали непотрібними взагалі [3, с. 185].

На дифузійних заводах основний виробничий процес – одержання цукрового соку – здійснювався найпродуктивнішим, механізованим способом – на дифузійних батареях [7, с. 81].

Використання дифузії замість пресування у цукровім виробництві дозволило збільшити продуктивність роботи приблизно в 3 рази. Так, на заводі із цілодобовим об'ємом виробництва в 1000 берковців при роботі пресування у дві зміни потрібно близько 310 робітників, а при дифузії всього лиш 92 [17, с. 25]. Таким чином, дифузори несли за собою набагато менші витрати на виробництво ніж преси. Закономірним наслідком цього стало те, що преси почали швидко поступатися місцем перед дифузорами. Так, в 1867/68 р. на цукроварнях України нараховувалося 665 парових гідравлічних пресів і лише кілька дифузорів (на одному – двох підприємствах). Надалі це співвідношення змінювалося таким чином: кількість парових гідравлічних пресів зменшилася до 363 в 1874/75 р. і до 106 в 1881/82 р.; кількість же дифузорів, навпаки, збільшилася відповідно до 511 і 1509. В зв'язку з цим замість «парових» цукроварень виникли дифузійні цукробурякові заводи, на яких переробка буряків на цукор перетворилася в єдиний механізований процес. В 1881/82 р. на Україні було вже 124 дифузійних заводи (що становили 76% загальної кількості заводів). Одночасно істотно зміцнилася і енергетична база: в 1881/82 р. на цукроварнях України використовувалося 1679 парових машин загальною потужністю 19 603 к. с., тобто в 3,4 і 4,8 рази більше, ніж в 1861/62 р. [3, с. 185–186].

В середині 80-х років дифузійний завод у середньому переробляв 207,6 тис. берковців буряку, а пресовий – лише 50,4 [7, с. 81].

У 1885/86 р. уже 91% всіх діючих заводів були дифузійними, а в 1888/89 р. дифузійні заводи становили 96,4% всіх заводів. Отже, на другу половину 80-х років дифузійні заводи остаточно витіснили пресові.

На дифузійних заводах існувала система машин – це позначилося на різкому зростанні енергоукомплектування цукрових заводів, оскільки для приведення в дію системи машин потрібна значна кількість потужних парових машин. Ось чому цукрова промисловість Київщини, Поділля, Волині, де переважну більшість становили дифузійні цукрові заводи, відзначалася високим рівнем енергооснащеності. Так, потужність парових машин 11 дифузійних заводів Волині була в 1,6 рази більшою, ніж потужність машин 13 заводів Чернігівщини, серед яких було 10 пресових заводів. Загалом за кількістю дифузійних заводів та їх часткою в загальній кількості цукроварень, за кількістю парових машин та їх потужністю Правобережжя значно випереджало Лівобережжя. Найбільш відсталим районом цукроваріння залишалася Чернігівська губернія, де із 13 заводів дифузійних було лише 3 [7, с. 83].

Отже, у другій половині 80-х років технічна революція в цукровій промисловості була повністю завершена. Абсолютну більшість становили дифузійні заводи. У цукровій промисловості налічувалося близько 1,8 тис. парових двигунів потужністю понад 23 тис. к. с. (таблиця 2). Крім того, на рафінадних заводах було 238 парових машин потужністю у 2,8 тис. к.

с.) [7, с. 83].

У 1889/90 р. із 112 заводів Правобережної України 82 виробили більше як по 100 тис. пудів цукру. Разом з тим розширювалося застосування парових двигунів на цукрових заводах. Якщо у 1881/82 р. на один український завод пересічно припадало 51,4 к. с., то в 1895/96 р. – вже 72,2 к. с. Застосування парової техніки і нової технології дало можливість збільшити протягом 80 – 90-х рр. продуктивність заводів більше як у 3 рази. Так, у 1880/81 р. виробіток цукру на одного робітника становив 141,9 пуда, а в 1899/1900 р. – 461,4 пуда [2, с. 35 – 36].

Таблиця 2

Завершення технічної революції у цукровій промисловості (1888 р.) [7, с. 84]

Губернії	Кількість заводів			Кількість дифузорів	Кількість пресів	Кількість випарних апаратів	Кількість парових машин	Потужність (к. с.)
	Пресових	Дифузійних	Разом					
Волинська	–	11	11	140	–	68	160	2051,5
Київська	1	62	63	790	3	97	700	8581
Подільська	–	46	46	596	–	72	499	6147,9
Чернігівська	2	9	11	96	5	21	105	1279
Полтавська	–	2	2	22	–	3	21	249
Харківська	1	22	23	280	3	62	278	4290,9
Катеринославська	–	1	1	12	–	–	20	321
Всього	4	153	157	1948	11	325	1796	23053,3

Слід зауважити, що заводи цукрової промисловості за розмірами виробництва можна поділити на вісім категорій (таблиця 3):

Таблиця 3

Категорії цукрових заводів за розмірами виробництва в Росії (1892 – 1893 р.) [16, с. 178 – 179]

Райони	Розміри виробництва цукру							
	До 25 тис. пудів	Від 25 до 50 тис. пудів	Від 50 до 75 тис. пудів	Від 75 до 100 тис. пудів	Від 100 до 150 тис. пудів	Від 150 до 200 тис. пудів	Від 200 до 250 тис. пудів	Більше 250 тис. пудів
Південно-Західний	–	11	21	26	34	19	4	1
Центральний	2	14	5	11	14	13	15	3
Польський	–	2	9	9	12	8	–	–
Сх. Сибір	–	1	–	–	–	–	–	–

Як бачимо в Російській імперії загалом, і на Україні (Південно-Західний район, або Правобережжя), зокрема, переважали заводи із виробництвом від 100 до 150 тис пудів цукру, що свідчить про досить високий процент розвитку матеріально-технічної бази цукрової промисловості.

У 1894/95 р. 185 заводів Росії виробили 27,3 млн. пудів цукру. З цієї кількості на Україну припадало 153 заводи і 22,9 млн. пудів цукру (84%) (таблиця 4) [9, с. 80]. Таким чином, на Україні, незважаючи на те, що загальна кількість цукрових заводів до кінця XIX ст. зменшується в 1,6 рази, виробництво цукру зростає майже у 15 разів [14, с. 90].

Таблиця 4

Розвиток цукрової промисловості в Україні в другій половині XIX ст. [6, с. 345]

Роки	Кількість Заводів	Кількість Робітників	Вироблено цукру (в пудах)
1862 – 1863	247	38684	1613850
1867 – 1868	216	29322	5408320
1872 – 1873	190	61498	5509363
1877 – 1878	181	62644	77899886
1883 – 1884	157	65259	13624374
1894 – 1895	153	78248	22925200

Із таблиці ми можемо побачити, що протягом 1860–1890 рр. рівень концентрації виробництва зріс, а це у свою чергу приводить до висновку, що інфраструктура цукрової промисловості за цей період вийшла на новий, капіталістичний рівень розвитку.

Загалом з 1890 по 1900 рік, в період промислового піднесення, виробництво цукру в Росії збільшилося в 1,8 рази, в тому числі на Україні – в 1,7 рази [13, с. 52].

Варто відзначити, що у 90-х рр. XIX ст. в загальноросійському виробництві машин на частку цукровобурякової промисловості України припадало 38,9% машин і апаратів [12, с. 78]. Це свідчить про те, що цукрова промисловість була досить добре забезпечена машинною базою.

Отже, протягом 80–90-х років у цукровій промисловості спостерігаються тенденції зростання виробничої потужності заводів, що дозволило їй вийти на чільне місце серед інших промисловостей України.

На початку XX ст. у зв'язку з новою світовою економічною кризою надзвичайно загострилися глибокі суперечності в соціально-економічному житті країни. На Україні криза тривала протягом 1900–1903 рр. Не уникала кризи й харчова промисловість, зокрема цукрова. Світова криза носила дещо позитивний характер. Так, прискорився процес поглинання середніх і дрібних підприємств великими і тим самим підготувала ґрунт для подальшої концентрації і монополізації промисловості. Зокрема, кількість цукрових заводів з обсягом виробництва понад 250 тис. пудів за роки кризи зросла в 2,1 рази, а їх частка в загальній кількості цукрових заводів відповідно підвищилася з 15,8 до 32% [6, с. 14 – 15].

З 1901 до 1917 р. виробництво цукру-піску в Україні становило від 78 до 85,2% і рафінаду від 73 до 75,3% загальноімперського [10, с. 106]. Причому 2/3 всього виробленого цукру припадало на долю Правобережжя, а 1/3 – на долю Лівобережжя [11, с. 102].

Слід зауважити, що також на початку XX ст. в Україні починає зростати число цукрових заводів, якщо у 90-х рр. XIX ст. їх кількість не перевищувала 160 то у цей час їх нараховувалось більше 200. Так, в 1911 р. нараховувалось 206 заводів, які виробили 96 068 000 тис. пудів цукру [15, с. 12].

За останні 20 років перед першою світовою війною на Правобережжі України було побудовано 31 завод загальною продуктивністю в сезон 1913/14 р. 18 тис. т переробки буряків за добу, а на Лівобережжі – 22 заводи загальною добовою продуктивністю 12 тис. т [1, с. 62].

Отже, протягом другої половини XIX – початку XX ст. в цукровій промисловості українських губерній відбувся промисловий переворот, який дозволив значно покращити матеріально-технічну базу і вивести цукрове виробництво на капіталістичний рівень розвитку. Завдяки технічній революції цукрова промисловість посіла чільне місце у промисловій структурі пореформеної України, зокрема, на період 80–90-х рр. з нею за вартістю виробництва, технічним рівнем та енергооснащеністю не йшла в порівняння жодна з галузей харчової промисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борщевський П. П. З історії розвитку і розміщення цукрової промисловості в Росії у дореволюційний період (1802–1914) / П. П. Борщевський, І. В. Булда // Історія народного господарства та економічної думки Української РСР: Респ. міжвід. зб. наук. праць. – Вип. 17. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 58 – 63.
2. Гуржій І. О. Україна в системі всеросійського ринку 60–90-х років XIX ст. / І. О. Гуржій. – К.: Наукова думка, 1968. – 191 с.
3. Дерев'якін Т. І Промисловий переворот на Україні. Питання теорії та історії / Т. І. Дерев'якін. –

- К.: Наукова думка, 1975. – 279 с.
4. Заец А. С. Сахарная промышленность в Украине: становление, развитие, реструктуризация / А. С. Заец. – К.: Наукова думка, 2001. – 327 с.
 5. Історія України від найдавніших часів до сьогодні. Збірник документів і матеріалів / За гол. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес. – Київ-Чернівці: Книги – XXI, 2008. – 1100 с.; додатки.
 6. Історія Української РСР: у 8-ми томах, 10-ти кн. / Голов. редкол.: Ю. Ю. Кондуфор (голов. ред.) та інші; АН УРСР Ін-т історії. Т.4. – К.: Наукова думка, 1978. – 531 с.
 7. Мельник Л. Г. Технічний переворот на Україні у XIX ст. / Л. Г. Мельник. – К.: Вид-во Київського ін-ту, 1972. – 240 с.
 8. Москалюк М. М. Загальний нарис промислового розвитку України в 2-й пол. XIX – на початку XX ст. / М. М. Москалюк. – Тернопіль: ТНПУ, 2007. – 256 с.
 9. Москалюк М. М. З історії розвитку цукрової промисловості в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. / М. М. Москалюк // Український історичний журнал. – 2008. – №2. – С. 75–85.
 10. Нестеренко О. О Розвиток капіталістичної промисловості і формування пролетаріату на Україні в кінці XIX і на поч. XX ст. / О. О. Нестеренко. – К.: Політвидав, 1952. – 180 с.
 11. Подгаец С. И. Экономика сахарной промышленности / С. И. Подгаец. – М.: И-во «Пищевая промышленность», 1970. – 232 с.
 12. Сегеда А. П. Розвиток і зміни в структурі найважливіших галузей промисловості України в 90-х роках XIX ст. / А. П. Сегеда // Історія народного господарства та економічної думки Української РСР: Респ. міжвід. зб. наук. праць. – Вип. 15. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 77 – 81.
 13. Сегеда А. П. З історії промислового піднесення в Росії і на Україні у 90-ті роки XIX ст. / А. П. Сегеда // Історія народного господарства та економічної думки Української РСР: Респ. міжвід. зб. наук. праць. – Вип. 17. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 48 – 53.
 14. Тимочко Н. О. Економічна історія України: Навч. посіб. / Н. О. Тимочко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.
 15. Фабрично-заводская промышленность. IX-й отделъ // Статистической ежегодник России 1913 г. – С.-Петербург, 1914. – 23 с.
 16. Фабрично-заводская промышленность и торговля России. Издание 2-е. Исправленное и дополненное. – С.-Петербург: Типография И. А. Ефрона, 1896. – 636 с.
 17. Хромов П. А. Экономическая история СССР. Период промышленного и монополистического капитализма в России: Учеб. Пособие / А. П. Хромов. – М.: Высш. школа, 1982. – 240 с.

Куцик Р.

Науковий керівник – доц. Валіон О. П.

ДОКТРИНА МОНРО – ПЕРША ГЕОПОЛІТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Найважливішим зовнішньополітичним актом Сполучених Штатів Америки у 20-х рр. XIX ст. стало проголошення 2 грудня 1823 р. доктрини Монро. Вона була першою геополітичною концепцією американської дипломатії, визначивши основні напрямки діяльності США на зовнішньополітичній арені у XIX ст. Крім того, доктрина Монро закріпила за країною статус гегемона в Західній півкулі, що визначав хід подій, як на Північному, так і Південному континенті Америки. Тому сьогодні буде актуальним звернення до витоків зовнішньополітичної активності США, їх ролі на міжнародній арені в означений період.

Метою дослідження є аналіз основних положень доктрини Монро, її впливу на подальшу експансію США країн Латинської Америки.

Основні **завдання** полягають у визначенні передумов та етапів створення даного зовнішньополітичного акту, характеристиці визначальних ідей та позицій американських політичних діячів щодо його прийняття, обґрунтуванні концептуальних основ документу, встановленні впливу доктрини Монро в зміні позицій США на міжнародній арені у XIX ст.

Об'єктом дослідження є історичні та зовнішньополітичні процеси, що відбувалися в країнах Америки та Європи в XIX ст.

Предметом роботи є доктрина Монро, як перша геополітична концепція американської дипломатії, що визначала зовнішньополітичний курс США у XIX ст.

Походження доктрини Монро, її початковий зміст і подальша еволюція вже тривалий час є предметом наукових досліджень. Серед науковців, котрі зверталися до даної тематики, можна відзначити: О. В. Єфімова [5], Н. С. Болховітінова [6], А. М. Шлезінгера [9], А. І. Уткіна [8], Дж. Бравна Тіндалла та Дейвіда Е. Шая [2] та ін.